

Mig a férfiak hadban és gyűléseken forognak, az asszonyok otthon élnek, s magyarságban és erkölcsben vezetik udvarukat. Ők a nemzeti hagyományok, szokások és a nemzeti nyelv leghívebb őrei. Lelki szövétnekük a kötelességtudás, a munka szeretete, a mélységes vallásos érzés. Udvarukon 9–10 éves korukig nevelődnek más családok gyermekei; gyakran onnan, nem pedig szülei házukból nősülnek és mennek férjhez. Nem ritkaság, hogy ilyen főiri kastélyban az egész *familia*, melybe a cselédség is tartozott, 70–80 főre ment, s például Nádasdy Ferenc udvarán egyszerre tizennégy asztalnál étkeztek. Mindennek gondja a ház asszonyának vállára nehezedett; de nemcsak a konyháé, kamráé és pincéé, hanem sok más foglalatosságáé is. Ott fontak, szőttek, varrtak, csipkét vertek; gondozták a veteményes, virágos és gyümölcsös kertét; télire gyümölcsöt aszaltak és liktariumot (ízeket) főztek. De a lelkiekre is volt gondjuk. Deákok és mesterek tanították az ifjúságot, a poéták virágénekei itt találtak megértésre és Balassi Bálint verseit épp úgy idézgették leveleikben, mint ma idézik az újkor költőit. A tiszta, magyar nyelvet is e kor asszonyainak leveleiben kell keresnünk, mikor a férfiak már latinnal, s előbb-utóbb némettel tarkázták írásukat. E levelezés kiadása még nagy tartozása történetírásunknak, mert új forrás nyílik vele nemcsak a tudománynak, hanem a költészetnek is. Tizenhárom nagyszony levelezéséből bontakozik ki a XV. és XVI. század benső életének meghitt képe; köztük talán legmegkapóbb a két Zrínyi-fiú nevelőanyjáié, Bathyányi Ferencné, Lobkovitz-Poppel Éváié. — E könyv egyaránt kellemes és tanulságos olvasmány, valamint kitünő forrásmű is, mert a tudósszerző gondosan megjelöli a levélidézetek lelohelyét s így megadja tudományos hitelüket is. Bár minél előbb eljönne az idő, hogy e szép könyv szerzője maga adhatná ki a kincseket érő leveleket is, melyek művének forrásul szolgáltak.

Tolnai Vilmos.

Ifj. Bókay János: Mario. Romantikus regény, hőse Mario matróz, ki betegsége miatt partra száll s a lidói Grand Hotel pincére lesz. Bele-

szerez egy szép szőke fiatal asszonyba, Tessába, kit mindennap kiszolgál. Szenvedélyesen, de egészen reménytelenül imádja, s dühösen féltékeny egy franciára, ki udvarol az asszonynak. Mária, a kis kenyereslány teljes odaadással és alázatos jósággal szereti a daliás Mariot, ő belé meg Antonio, a másik pincér, egy szicíliai parasztfiú, szerelmes. Ebből a hármas reménytelen szerelemből szövi az író történetét, mely azzal végződik, hogy Mario a részeg franciát, ki Tessa szerelmével dicsekszik, a tengerbe löki és börtönbe kerül. Itt „másolja le” naplóját, melyet kiszabadulása után otthagya s ez így kerül az író kezébe.

Nem akarunk ennek a napló-formának különösebb jelentőséget tulajdonítani, régi forma s az írók ma is használják. Természetesen nem valószínű, hogy egy durva matrózból lett pincér naplót írjon s hozzá még ilyen nagyon is színes regénystílusban, de ez a forma mindig többé-kevésbé valószínűtlen volt, miért legyen tehát éppen szerzőnk regényében valószínű? Hagyjuk hát a formát s nézzük magát a regényt. Mint főnnebb mondtuk, a romantikus regények ma is kedvelt fajtájához tartozik, nem szabad tehát a realista vagy lélekrajzi regény mértékével mérnünk. A szerző által rajzolt modern milieu: a lidói fürdőélet s főként a pincérek élete csak látszólag realizisztikus (egy-két durva naturalisztikus részlettel a jóízű író annál inkább megkímélhetett volna bennünket), az ő világa a regényes képzelet. Valami álomszerű hangulat vonul végig a történeten s ez mindent sajtászerű fénybe von. A matróz-pincér hőssé magasul, a szép Tessa rejtélyesen ideális nőalakká, kit egyáltalában nem ismerünk, csak a szerelmes hős ábrándos szemével látunk messziről, a kenyereslány finom lelkű, szenvedő hősnővé válik, Antonio pedig maga a féktelen féltékenység. Ezeket a romantikus álom-alakokat nagy szenvedélyek hevítik, melyek megfelelő szavakban, sokszor szóáradatokban törnek ki belőlük. Ez a romantika rég ismert stílusa telve retorikával, túlzott hasonlatokkal, képekkel. A szerző nem törődik vele, hogy alakjai egyszerű emberek, ő csak hőseit látja bennük s egyforma nyelven beszélteti őket. Ez a nyelv sokszor szép és költői, s aki nem

veszi észre, hogy nem igaz, azt esetleg el is ragadhatja.

A szerző érdekesen tud elbeszélni, bele tud ringatni bennünket történetének hangulatába, nem száraz és nem unalmas. Aki a mai szomorúan szürke világban még szereti a színes meséket, szívesen fogja olvasni ezt a kis regényt is.

Szinnyei Ferenc.

Falu Tamás: A Kicsinyesek. Voggenreiter - Verlag. Magyar - osztály. Berlin, 1926.

Egy kis felvidéki erdészváros kaszinójában, a nagy katasztrófa idején, különös társaság verődik össze. Az a feladata, hogy tagjai az üléseken nem ejthetnek siránkozó szót, sem országos, sem megyei, sem városi, sem családi dolgokkal nem foglalkozhatnak. Csak aprólékosságokkal, kicsiségekkel. Ezért nevezik el magukat a Kicsinyesek körének. Hanem fájdalmas esemény jön közbe: a városi gimnáziumot megszünteti az idegen hatalom és a tanárok háborús vagónokban indulnak bizonytalan új tanyájuk felé. A válás pillanatában egy hóféhér szerelem titka is kipattan; ez a szerelem oly tartózkodó, hogy még a pletykavadász kávézenikék is hasztalan nyomoznak utána. Mikor a vonat berobog s az egyik szerelmesnek, Ratkó tanárnak búcsúznia kell, pár meleg egyszerű szöveget vallanak egymásnak örök hűséget. Csak ők tudnak róla, meg a nyájas olvasó. Az elválás nem afféle kalandot akasztott meg, csak rokonlelkeket cserélt ki. Wildné bizonyára akkor sem esalta volna meg az urát, ha késői eszményképe holta napjáig a fenyvesek városában marad. Ezt mondja nekünk Falu Tamás poézise, mely még gondolatban is tiszta lélekből fakadt.

Falu Tamás regénynek nevezi apró rajzait, melyeket az alakok azonossága hosszabblelkűt elbeszéléssé, mondjuk: kisregénnyé növeszt. Jól ismerjük Falu Tamást, a költőt, finom lehelletszerű hangulatok csipkeverőjét s őt látjuk viszont kisregénye minden lapján. A költő Falu Tamás prózában sem ad mást, csak költeményt. Hangulatos, képekben dús, ötletes, halkszavú verseket. A nagy vadon-

erdők, a kisváros, a hegyi lakók látszólag lanyhán, de valójában biztos kézzel vonalozott formában tűnnek élénk; a szavak gazdaságosan vannak egymáshoz illesztve, mint amikor ékes köveket illesztnek nemes faragványokba; esemény alig van, azok is végtelenül egyszerűek, komplikáció semmi. A költő a természetet éppen úgy beszélteti, mint alakjait, a hegyek, a levegő, a város éppen úgy élnek és lélekeznek nála, mint az emberek s ami a természet meg a hegyi lakók beszédéből még kimaradt, azt maga az író mondja el rövid és frappáns leírásokban. Alakok csoportosulnak, csoportok olvadnak össze előttünk; egy-egy alak, a Falu Tamásnak legkedvesebb is, kevés szóhoz jut s mégis sajátosan él, beszél, mintha mind-egyik főhőse volna az eseménytelen s mégis eleven, kedves életnek, mely a tisztalevegőjű kis fészekben lüktet. Aki kezébe vette ezt az igénytelen könyvet, végig is olvassa azt. S mély filozófiát érez a sorok közt. Mert a kicsinyesek Falu Tamás lelki gyermekei és az ő sajátos művészete legmélyéből fakadnak. Olyan költőből, aki nem foglalkozik véres problémákkal, fájdalmas társadalmi kérdésekkel, hanem a szépség mentsvárába menekül s alakjait, olvasóit egyformán a maga eszményiségéhez hangolja.

A könyv pár lapra zsugorodnék, ha a szóképeket, hasonlatokat kivennők belőle. Érdemes volna megszámlálni, hányszor fordul elő benne a *mint* szó. Ez a szó Falu Tamás legfőbb erősségeit vezeti be: képeket, melyeket tárgyakról, emberekről, jelenségekről fest. Falu Tamás mindent megszépít, ami a keze ügyébe kerül; mikor kisregényét végigolvastuk, az a benyomásunk, mintha apró, finom, szellemes képek tárházán mentünk volna végig. Persze vízlenyomatok is akadnak: a költő néha erején felül művészkedik s minden szavában választékos és eredeti akar lenni. De a végső hatás így is számottevő: egy kedves estét szerzett nekünk s elfelejtette velünk, hogy gonosz korban élünk, mint ahogy a kicsinyesek köre jóízű és naiv élekekkel vértette magát a tragikus viszonyok ellen. Falu Tamás könyvét a Kassán megalakult Kazinezy Társaság könyvbarátai